

φανάρι

φανάρι, το, ουσ. [<μσν. φανάριον, υποκορ. του αρχ. ουσ. φανός], το φανάρι. **1.** φωτεινός σηματοδότης σε διασταυρώσεις δρόμων για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας: «τ' αυτοκίνητα σταμάτησαν στο φανάρι, γιατί άναψε το κόκκινο». **2.** ο φανός των οχημάτων: «τ' αυτοκίνητα έχουν τουλάχιστον δυο μεγάλα φανάρια μπροστά, ενώ συνήθως η μοτοσικλέτα και το ποδήλατο έχουν ένα». **3.** ηλεκτρική εστία προσαρμοσμένη σε κολόνα και παλιότερα και σε τοίχο, για να φωτίζει τους δρόμους: «όλο το μήκος της παραλίας φωτίζεται πέρα ως πέρα με μια σειρά από φανάρια». **4.** σκεύος της κουζίνας από μεταλλικό ή ξύλινο σκελετό και περιβεβλημένο με πυκνή σίτα, το οποίο το στερέωναν στον τοίχο και στο οποίο παλιότερα φυλάσσονταν φαγητά ή άλλα φαγώσιμα: «μόλις τηγάνισε η μάνα μου τους κεφτέδες, τους έβαλε στο φανάρι». (Λαϊκό τραγούδι: σου 'χω φυλάξει στην καρδιά στοργή για ν' ακουμπήσεις και στο **φανάρι** έχω ψωμί κι ένα ποτήρι υπομονή να πεις και να δειπνήσεις). **5.** ο φάρος: «μόλις περάσαμε το φανάρι του ακρωτηρίου, φάνηκε μπροστά μας η χώρα». (Ακολουθούν 13 φρ.)·

- άναψε το φανάρι σου, προτού να σ' εύρει η νύχτα, ο προνοητικός άνθρωπος ενεργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι έτοιμος, αν του παρουσιαστεί ξαφνικά κάποια ανάγκη: «δεν πρέπει να τ' αφήνεις τυχαία τα πράγματα στη ζωή σου, γι' αυτό άναψε το φανάρι σου, προτού να σ' εύρει η νύχτα». Συνών. αν ζυμώσεις το πρωί, αποβραδής κοσκίνα / ήρθε ο Άι Λιας μάσε τα δαδιά σ', ήρθε κι ο Σταυρός, κάτσε και πυρώσ' / όποιος τον Αύγουστο γαμεί, κακό χειμώνα βγάζει / των φρονίμων τα παιδιά, πριν πεινάσουν μαγειρεύουν. Αντίθ. άμα δεν πεινάσει, δε ζυμώνει·

- άνοιξε το φανάρι, ο φωτεινός σηματοδότης που ρυθμίζει την κυκλοφορία, έγινε πράσινος ή κόκκινος κι έτσι, ανάλογα, επιτρέπει τη διέλευση των οχημάτων ή των πεζών: «μόλις άνοιξε το φανάρι, τ' αυτοκίνητα κινήθηκαν το 'να πίσω απ' τ' άλλο || μόλις άνοιξε το φανάρι, οι πεζοί ξεχύθηκαν βιαστικοί στη διάβαση, για να περάσουν στ' απέναντι πεζοδρόμιο»·

- βαστάει φανάρι, βλ. φρ. κρατάει φανάρι·

- έγινε σαν φανάρι, αδυνατίσε πάρα πολύ, έφεξε από την αδυναμία του: «προχτές βγήκε απ' το νοσοκομείο, αλλά δεν μπορείς να τον αναγνωρίσεις, γιατί έγινε σαν φανάρι». Από την εικόνα του φαναριού που εκπέμπει ένα πολύ αδύναμο φως·

- είναι φως φανάρι, βλ. λ. [φως](#)·

- κρατάει φανάρι, **α.** βοηθάει κάποιον στις ερωτικές του επιχειρήσεις: «κάθε φορά που βγαίνει με την γκόμενά του, παίρνει μαζί του τον τάδε να του κρατάει φανάρι». **β.** μένει σκοπός, κρατάει, φυλάει τσίλιες: «κάθε φορά που είναι να μπουκάρουν σε κανένα εργοστάσιο, έχουν τον τάδε να κρατάει φανάρι που δεν είναι σεσημασμένος»·

- μ' έπιασε το φανάρι, ο φωτεινός σηματοδότης, που ρυθμίζει την κυκλοφορία, έγινε πράσινος ή κόκκινος κι έτσι, ανάλογα, υποχρεώνει τους οδηγούς των τροχοφόρων ή τους πεζούς να σταματήσουν: «επειδή βιαζόμουν προσπερνούσα όλα τ' αυτοκίνητα, όμως στη διασταύρωση μ' έπιασε το φανάρι κι υποχρεώθηκα να σταματήσω || έτρεχα πάνω στο πεζοδρόμιο να προλάβω να περάσω απ' τις διαβάσεις, όμως μ' έπιασε το φανάρι κι αναγκάστηκα να περιμένω»·

- με το φανάρι, βλ. φρ. ψάχνω με το φανάρι·

- ξύνω κοιλιές και φτιάχνω φανάρια, βλ. λ. κοιλιά·

- παιδιά των φαναριών, βλ. λ. [παιδί](#)·

- τα κόκκινα φανάρια, περιοχή μέσα σε πόλη, ιδίως κοντά σε λιμάνι, όταν αυτή είναι παραθαλάσσια στην οποία υπάρχουν συγκεντρωμένοι οι οίκοι ανοχής, τα μπουρδέλα: «χτες βράδυ πήγαμε μπουρδελότσαρκα στα κόκκινα

φανάρια». Οι περιοχές αυτές ονομάστηκαν έτσι, γιατί οι οίκοι ανοχής, για να ξεχωρίζουν από τα σπίτια όπου κατοικούσαν οικογένειες, άναβαν παλιότερα έξω από την πόρτα τους ένα κόκκινο φανάρι και αργότερα ένα κόκκινο ηλεκτρικό φως. Οι πιο πολλοί, που έτυχε να επισκεφθούν την περιοχή της Τρούμπας (βλ. λ.) μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 (μετά το 1967 η χούντα θέλησε να αναπλάσει την περιοχή), θα θυμούνται ότι έξω από τα σπίτια που δεν ήταν οίκοι ανοχής, υπήρχε η σημείωση των ενοίκων: *προσοχή οικία ή προσοχή οικογένεια*. Πρβλ. με το σπουδαίο κινηματογραφικό έργο του Βασίλη Γεωργιάδη *Τα κόκκινα φανάρια* (1963).

- *φως φανάρι*, βλ. λ. [φως](#).

- *ψάχνω με το φανάρι*, αναζητώ επίμονα να βρω κάποιον ή κάτι που είναι δυσεύρετος: «σήμερα, ψάχνεις με το φανάρι να βρεις έναν πραγματικό φίλο || μέρες τώρα ψάχνω με το φανάρι να βρω ένα ανταλλακτικό για τ' αυτοκίνητό μου || σήμερα τους τίμιους δημόσιους υπαλλήλους τους ψάχνεις με το φανάρι». Αναφορά στον Αθηναίο φιλόσοφο Διογένη. Συνών. *ψάχνω με το κερί*.

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας